УДК 351.74:316.334.3:342.7
https://doi.org/10.31652/2786-6068-2025-6-31-43

Валерій Кононенко
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
доктор історичних наук, професор
e-mail: valerii.kononenko@vspu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0001-5177-2885

Олександр Хоменко
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
e-mail: khomenko.oleksandr@ukr.net
https://orcid.org/0009-0006-1993-3670

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УЧАСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Анотація. У статті досліджено міжнародний досвід участі громадянського суспільства в реалізації правоохоронної функції держави та визначено його значення для реформування правоохоронної системи України в умовах демократичних трансформацій і євроінтеграційних процесів. Проаналізовано еволюцію підходів до забезпечення правопорядку – від традиційної державоцентричної моделі до сучасної партнерської, що передбачає активне залучення громадян і громадських організацій до формування та реалізації політики безпеки.

Розкрито зміст і практичне значення теоретичних концепцій «community policing», «good governance» та «participatory democracy», які сформували сучасне розуміння взаємодії поліції та суспільства у демократичних державах. З'ясовано, що в країнах Європейського Союзу, США та Великій Британії участь громадянського суспільства у правоохоронній діяльності має інституціоналізований характер, закріплена на нормативному рівні та реалізується через різноманітні механізми – громадські консультативні ради, партнерські програми з профілактики злочинності, цивільний контроль за діяльністю поліції, а також спільне планування безпекових стратегій на місцевому рівні.

Особливу увагу приділено аналізу практичних моделей співпраці поліції та громади, зокрема програмам Neighborhood Watch у США, Community Safety Partnerships у Великій Британії, добровільним поліцейським формуванням у Німеччині та системі громадського нагляду за поліцією у Канаді. Показано, що ефективність цих моделей ґрунтується на принципах відкритості, підзвітності,

© Кононенко В., Хоменко О.

взаємної довіри та регулярного діалогу між правоохоронними органами і населенням.

Обґрунтовано, що залучення громадянського суспільства до реалізації правоохоронної функції сприяє підвищенню рівня довіри до поліції, зменшенню латентної злочинності, більш ефективному виявленню та попередженню правопорушень, а також зміцненню демократичних інститутів і верховенства права. На основі узагальнення міжнародного досвіду сформульовано висновки щодо можливостей його адаптації в Україні з урахуванням національних правових традицій, рівня розвитку громадянського суспільства та інституційної спроможності органів публічної влади. Зроблено висновок, що впровадження партнерських моделей взаємодії поліції та громади є необхідною передумовою підвищення ефективності державної політики у сфері безпеки та сталого розвитку територіальних громад.

Ключові слова: громадянське суспільство; правоохоронна функція держави; community policing; громадський контроль; партнерство поліції і громади.

Valerii Kononenko, Oleksandr Khomenko

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF CIVIL SOCIETY PARTICIPATION IN THE IMPLEMENTATION OF THE LAW ENFORCEMENT FUNCTION OF THE STATE

Abstract. The article examines international experience of civil society participation in the implementation of the law enforcement function of the state and determines its significance for the reform of Ukraine’s law enforcement system in the context of democratic transformations and European integration processes. The evolution of approaches to ensuring public order is analyzed, from a traditional state-centered model to a modern partnership-based model that involves active engagement of citizens and civil society organizations in shaping and implementing security policy.

The study reveals the content and practical significance of the theoretical concepts of community policing, good governance, and participatory democracy, which have shaped the contemporary understanding of interaction between the police and society in democratic states. It is established that in the countries of the European Union, the United States, and the United Kingdom, civil society participation in law enforcement activities is institutionalized, legally regulated, and implemented through various mechanisms, including public advisory councils, community-based crime prevention programs, civilian oversight, and joint planning of local security strategies.

Particular attention is paid to the analysis of practical models of cooperation between the police and the community, such as Neighborhood Watch programs in the United States, Community Safety Partnerships in the United Kingdom, voluntary police services in Germany, and civilian oversight mechanisms in Canada. It is demonstrated that the effectiveness of these models is based on the principles of

© Кононенко В., Хоменко О.

transparency, accountability, mutual trust, and continuous dialogue between law enforcement agencies and the public.

The article substantiates that the involvement of civil society in the implementation of the law enforcement function contributes to increasing public trust in the police, reducing latent crime, improving crime prevention, and strengthening democratic institutions and the rule of law. Based on the generalization of international experience, conclusions are drawn regarding the possibilities of its adaptation in Ukraine, taking into account national legal traditions and the institutional capacity of civil society. It is concluded that the development of partnership-based models of police–community interaction is a necessary prerequisite for enhancing the effectiveness of state security policy and ensuring the sustainable development of territorial communities.

Keywords: civil society; law enforcement function of the state; community policing; public oversight; police-community partnership.

Постановка проблеми. У сучасних демократичних державах правоохоронна функція вже не є виключною прерогативою державних органів, а самі правоохоронні органи поступово перетворюються із каральних та репресивних на сервісні, головне завдання яких – надання публічних послуг у сфері забезпечення правопорядку, безпеки, прав та свобод громадян тощо. Одночасно зростає роль громадянського суспільства як активного суб'єкта забезпечення правопорядку, профілактики злочинності та контролю за діяльністю поліції. Це особливо актуально в умовах трансформаційних процесів і зростання запитів на прозорість та підзвітність публічної влади.

Для України питання участі громадськості у правоохоронній діяльності набуває особливого значення після Революція Гідності, коли суспільний запит на реформу правоохоронних органів суттєво посилився. В реформування правоохоронної діяльності варто використати міжнародний досвід. На сьогодні маємо напрацьовані позитивні практики співпраці правоохоронних органів та інститутів громадянського суспільства у країнах Європейського Союзу, Великобританії, США тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері правоохоронної діяльності активно досліджується у сучасній юридичній і політологічній науці, зокрема в межах концепцій «community policing», «good governance» та «participatory democracy». Водночас подальшого опрацювання потребує інституційно-практичний аспект участі громадськості у забезпеченні правопорядку.

Теоретичні засади громадсько-орієнтованої поліції системно викладено у працях Майкла Дж. Палміотто, який визначає community policing як стратегічну філософію правоохоронної діяльності, засновану на партнерстві з громадою та спільному вирішенні проблем безпеки. Практичні механізми реалізації цієї моделі відображені у матеріалах Управління громадсько-орієнтованих поліцейських послуг Міністерства юстиції США, де виокремлено ключові елементи: партнерство, організаційну трансформацію та проблемно-орієнтований підхід.

© Кононенко В., Хоменко О.

Європейський досвід взаємодії поліції та громадськості узагальнено у дослідженнях Chadia Dehbi, а нормативне підґрунтя таких відносин закріплено в Європейському кодексі поліцейської етики, який визначає поліцію як публічну службу, що має підтримувати постійний діалог із суспільством. Вітчизняні науковці акцентують увагу на необхідності адаптації цих моделей в Україні та інституційного закріплення партнерських механізмів між поліцією та громадою.

Вважаємо, що сучасна наукова література засвідчує перехід від державоцентричної до партнерської моделі правоохоронної діяльності, що передбачає активну участь громадянського суспільства у забезпеченні безпеки.

Метою статті є аналіз міжнародного досвіду участі громадянського суспільства в реалізації правоохоронної функції держави та визначення можливостей його застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. У Європейському кодексі поліцейської етики вказано, що принцип «Взаємодія поліції та громади» (Community policing) вперше зародився у Сполученому Королівстві, де йшлося про долучення всієї громади до запобігання злочинам і до їх виявлення [11, с. 34].

Аналіз поняття «Громадської поліції» («Community policing») показує, що одним із піонером у її створенні у сучасному розумінні та із сучасними функціями стали США. Ще у період формування перших поселень-колоній у Північній Америці практикували виборну посаду шерифа (на відміну від шерифа Великобританії, який призначався королем). Ця посадова особа відповідала за дотримання закону, правопорядок, роботу в’язниць та виконання судових рішень на рівні округу. Як бачимо, практика існування взаємозв’язку між громадою та виконанням поліцейських функцій у США має давню історію. Водночас вважаємо, що справжня співпраця правоохоронних органів та громадянського суспільства можлива лише у демократичній країні. Із розширенням демократії змінювались й форми роботи поліції та суспільства.

Як вважає фахівець з кримінального права, дослідник Майкл Дж. Палміотто (Michael J. Palmiotto) з часом практика громадської поліції була прийнята в тій чи іншій формі переважною більшістю поліцейських департаментів по всій території Сполучених Штатів [5]. Науковець вважає, що на межі XX та XXI ст. у США формується концепція громадсько-орієнтованої поліції, що передбачає співпрацю поліції з людьми в громадах, яким вони служать як рівноправні партнери для вирішення місцевих проблем. Головна передумова громадсько-орієнтованої поліції полягає в тому, що стратегії вирішення проблем розробляються спільно з громадянами [5].

Федеральне агентство у складі Міністерства юстиції США Управління громадсько-орієнтованих поліцейських послуг (Office of Community Oriented Policing Services (COPS Office)), яке відповідає за просування та підтримку поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду, наголошує, що громадська поліція складається з трьох ключових компонентів:

1. Партнерство з громадою (співпраця між правоохоронними органами та окремими особами та організаціями, яким вони служать, для розробки рішень розв’язання проблем та підвищення довіри до поліції).

2. Організаційна трансформація (узгодження організаційного управління, структури, персоналу та інформаційних систем для підтримки партнерства з громадою та проактивного вирішення проблем).

3. Вирішення проблем (процес участі в проактивному та систематичному дослідженні виявлених проблем для розробки та оцінки ефективних заходів реагування [2].

Громадська поліція – це взаємодія між поліцією та громадою. За умови застосування такого підходу в основі стратегії поліцейської діяльності лежить врахування думки громади щодо безпеки та громадського порядку в певній місцевості. В таких умовах існує постійна взаємодія між поліцією, громадськістю та місцевою владою з метою забезпечення спільного безпечного середовища. А співпраця між поліцією та громадою на таких принципах постійної комунікації: поліція та місцева громада несуть спільну відповідальність за безпеку; поліція реагує на місцеві потреби та вимоги, визначені громадою; взаємодія та комунікація між населенням та поліцією є ефективними; застосовується індивідуальний підхід до вирішення місцевих проблем у співпраці з населенням та відповідальними органами влади; співпраця спрямована на запобігання правопорушенням та розробку спільного плану превентивних дій.

У Європейському Союзі такий підхід реалізується в межах понять «Громадська поліція» (Community policing), «громадсько-орієнтована поліція» (community-oriented policing), «місцева поліція» (neighbourhood policing), «поліція для громади» (policing for the community), «поліція з громадою» (policing with the community). Цей інструментарій стосується саме цього підходу, який ми називаємо громадсько-орієнтованою поліцією (ГОП) [4, с. 8].

ГОП вважається актуальною для всіх держав-членів ЄС та широко впроваджується у всьому ЄС, хоча й у різній мірі та в різних формах. Хоча ГОП продовжує розвиватися, забезпечуючи позитивні результати для громадськості та поліції, його визначення залишається проблемою через різноманітність підходів до трактування концепції та різні моделі впровадження в ЄС. Однак дослідники виділяють шість стовпів ГОП:

- довіра та зміцнення впевненості;
- підзвітність;
- обмін інформацією та комунікація;
- задоволення місцевих потреб;
- співпраця;
- запобігання злочинності [4, с. 12].

На думку дослідника М. Майстренка, «основоположне гасло, що характеризує діяльність поліції в рамках партнерства із громадськістю проголошує пошук локальних рішень для вирішення місцевих проблем, а це означає спільну роботу представників поліції та населення з огляду на специфіку регіону та проблематику територіальних громад [13, с. 42].

В межах концепції ГОП в країнах-членах Європейського союзу було реалізовано ряд проєктів, які ми відобразили у таблиці.

Таблиця 1. Окремі проєкти, що реалізовані в межах концепції громадсько-орієнтованої поліції (ГОП) у країнах-членах ЄС

№ з/п	Країна	Назва проєкту	Короткий зміст проєкту
1.	Австрія	Безпека. Разом в Австрії	Керівним принципом, що лежить в основі проекту «Безпека. Разом в Австрії», є активна участь громадянського суспільства в розробці внутрішньої безпеки. Ця ідея активізації участі громадян втілюється через концепцію ГОП, де учасники об'єднуються для формування партнерства з громадою, в контексті якого здійснюється профілактична робота на рівні громади та ефективне запобігання злочинності.
2.	Бельгія	Сусідська консьєржері	«Сусідська консьєржері» – це місцева громадська служба, розроблена муніципалітетом, яка має на меті сприяти та заохочувати стосунки між мешканцями (та людьми, які працюють, але не проживають) у чітко визначеному районі на території муніципалітету.
3.	Болгарія	Дитяча поліцейська дільниця	Проект «Дитяча поліцейська дільниця» – це довгострокова профілактична програма Міністерства внутрішніх справ для ранньої профілактики правопорушень серед підлітків.
4.	Хорватія	Разом ми можемо зробити більше	Проєкт направлений на допомогу поліції в рамках концепції ГОП відігравати проактивну роль, визначати потреби громади та мобілізовувати різних зацікавлених сторін громади для сприяння ефективній профілактиці, як з точки зору первинної профілактики, так і запобігання злочинності.
5.	Чехія	Безпечний регіон – безпечне місто	Проект «Безпечний регіон – безпечне місто» відповідає на загрози безпеці на місцевому рівні та направлений на підвищення відчуття безпеки громадян.
6.	Данія	Безпечні райони в Кьоге	«Безпечні райони в Кьоге» – це проєкт, у якому поліція співпрацює набагато активніше, ніж зазвичай з громадськістю.
7.	Естонія	Програма SPIN	Програма SPIN – це успішна програма залучення до спорту для 10-18-річної молоді з районів з низькими можливостями та високим рівнем молодіжної злочинності.
8.	Франція	Територіальна контактна бригада (ТКБ)	Мета програми – зміцнення зв'язку між жандармерією, населенням та обраними посадовцями державного сектору.
9.	Німеччина	Прогулянка своїм районом	Проєкт «Прогулянка своїм районом» – міждисциплінарні аудити безпеки для виявлення вогнищ небезпеки та гарячих точок.
10.	Угорщина	Мій сусід – поліцейський!	«Мій сусід – поліцейський!» – це проект місцевого самоврядування, реалізований некомерційною організацією громадської безпеки району Зугло Будапешту, що спрямований на підтримку та визнання роботи місцевих поліцейських.

11.	Ірландія	Використовуйте свій мозок, а не кулаки	Кампанія поліції, що спрямована на боротьбу з нападами на людей.
12.	Литва	Шауляйський район відкриває формулу безпеки	Головна ідея проєкту полягає в тому, щоб підкреслити, що зусилля щодо запобігання злочинності мають бути спрямовані на залучення всіх учасників: уряду, місцевої влади, поліції, неурядових організацій, засобів масової інформації та громад.
13.	Польща	Карта загроз національній безпеці	Громадськість має брати на себе частину відповідальності за безпеку територій, де вони проживають. Мапа складається з двох однаково важливих частин: інтерактивної та статистичної.
14.	Румунія	Зламані крила	«Зламані крила» – це національний проєкт, запущений Генеральною інспекцією румунської поліції з метою підвищення обізнаності про домашнє насильство та його запобігання.

Джерело: таблицю складено на основі дослідження «Громадсько-орієнтована поліція в Європейському Союзі сьогодні» (Community Oriented Policing in the European Union Today [4, с. 98-117].

Для усіх цих проєктів важливим концептуальним підґрунтям є модель «community policing», яка передбачає тісну співпрацю поліції та населення.

Основи функціонування поліції країн-членів Європейського Союзу на принципах «Належного врядування» («Good governance») та «Партисипативної демократії» («Participatory democracy») можна продемонструвати на прикладі Рекомендацій Rec(2001)10 Комітету міністрів державам-членам щодо Європейського кодексу поліцейської етики (Ухвалені Комітетом міністрів 19 вересня 2001 р. на 765-му засіданні Уповноважених представників міністрів). Так, у них вказано, що «поліція повинна бути організована таким чином, щоб заслуговувати на публічну повагу як професійні поборники права і постачальники послуг для громадськості» (п. 12); «при виконанні поліцейських обов'язків у громадянському суспільстві, поліція повинна бути відповідальною перед цивільною владою (п. 13); «поліція має бути організована у такий спосіб, що сприяє хорошим зв'язкам поліції з громадськістю і, за необхідності, ефективній співпраці з іншими органами, місцевими громадами, неурядовими організаціями та іншими представниками громадськості, в тому числі етнічними меншинами» (п. 18); «поліцейські організації мають бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації. Мають бути створені професійні керівні принципи щодо зв'язків зі ЗМІ» (п. 19); «загальна підготовка співробітників поліції має бути максимально відкритою для суспільства» (п. 27) [11, с. 31-32, 34, 38].

Наведемо конкретні моделі участі громадянського суспільства у реалізації правоохоронної функції держави на прикладі окремих держав.

Так у США, як ми вже зазначали вище модель «Громадської поліції» («Community policing») є однією з базових парадигм правоохоронної діяльності з 1990-х рр. і закріплена як на рівні федерального законодавства, так і у практиці місцевих поліцейських департаментів. У 1994 р. був прийнятий

федеральний закон «Закон про боротьбу з насильницькими злочинами та правоохоронну діяльність» (Violent Crime Control and Law Enforcement Act) [8].

Розділ I заохочував місцеві та державні правоохоронні органи одночасно досягати двох цілей: збільшити кількість патрульних офіцерів на вулицях та запровадити громадську поліцію. Закон дозволив виділити майже 9 мільярдів доларів протягом 6 років для досягнення цих цілей. Невдовзі після підписання Закону про злочинність Міністерство юстиції США (DOJ) створило Управління громадсько-орієнтованих поліцейських служб (COPS) для адміністрування нової грантової програми та виконання обов'язкових цілей Розділу I [7].

Цей розділ направлений також на розширення взаємодії поліції з членами громади; навчання правоохоронців навичок вирішення проблем, обслуговування та навичок необхідних для взаємодії з членами громади; заохочення розробки та впровадження інноваційних програм, що мали б дозволити членам громади допомагати державним, індіанським племінним урядам та місцевим правоохоронним органам у запобіганні злочинності в громаді; переорієнтації акценту своєї діяльності з реагування на злочинність на запобігання злочинності, шляхом створення програми грантів та допомоги для досягнення цих цілей [8].

Важливим інструментом співпраці поліції та громади стала програма «Сусідська варта» (Neighborhood Watch), яка була спрямована на запобігання злочинності, та функціонувала на одній фундаментальній ідеї – об'єднання членів громади для відновлення контролю над своїми районами. Це своєю чергою сприяє підвищенню якості життя та знижує рівень злочинності. Громадяни виступали насамперед «очами та вухами» поліції та повідомляли про підозрілу активність у своєму районі. Вони не боролись із злочинністю самі та не здійснювали силових дій, оскільки діяли як волонтери. Однак сама їхня підкреслена присутність сприяла зменшенню злочинності [1].

Ще одним інструментом співпраці поліції та громадянського суспільства у США є функціонування громадських консультативних та наглядових рад при поліції, що мають нормативно закріплений статус у багатьох містах. Наприклад, у Сіетлі діє Комісія громадської поліції (Community Police Commission), у Портленді – Рада нагляду за громадською поліцією «Community Police Oversight Board», у Лос-Анджелесі – Консультативні ради громадської поліції (Community Police Advisory Boards (CPAB)).

У Великій Британії функціонує партнерська модель безпеки, яка виходить із концепції, що забезпечення правопорядку є спільною відповідальністю держави та громади. Концепція «поліцейської діяльності за згодою» є фундаментальною для розуміння взаємодії між поліцією та населенням у Великій Британії. Цей принцип, що встановлений на початку 19 століття, передбачає, що легітимність поліції походить від згоди громадськості, а не через страх чи силу [12, с. 44].

У 1998 р. був прийнятий Crime and Disorder Act 1998. За ним створювалися Партнерства безпеки громади (Community Safety Partnerships (CSPs) – постійні міжвідомчі та громадські структури, до складу яких входять

поліція, органи місцевого самоврядування, служби охорони здоров'я, пробація, представники громадських організацій [3].

Оцінюючи взаємодію поліції та громадянського суспільства у Великобританії Л. Ніколаєнко виділяє ряд принципів на яких вона будується. Серед них:

- Принцип «policing by consent» («поліцейська діяльність за згодою») є центральним принципом у відносинах між поліцією та населенням, наголошує на співпраці між ними та законності, означає, що легітимність поліцейської діяльності ґрунтується на загальному консенсусі підтримки, який випливає з прозорості повноважень, чесності при здійсненні цих повноважень та відповідальності за діяльність.
- Принцип громадської підтримки та співпраці визначає, що ефективність поліцейської діяльності залежить від громадського схвалення та співпраці.
- Принцип мінімального застосування сили, визначає, що застосування сили поліцією має бути крайнім заходом, застосовуваним лише тоді, коли це необхідно та відповідає ситуації.
- Принцип неупередженості і справедливості сприяє тому, що поліція забезпечує справедливість і рівність відносин з населенням, незалежно від раси, релігії, статі чи соціально-економічного статусу.
- Принцип прозорості і підзвітності визначає, що діяльність поліції повинна бути прозорою та підзвітною громадськості, якій вона служить.
- Принцип переважання попередження над покаранням підкреслює, що поліцейська діяльність має бути зосереджена на запобіганні злочинам, а не просто на реагуванні на них.
- Принцип поваги до прав людини спрямований на повагу та захист прав людини з боку поліції, гарантуючи, що їхні дії не порушують громадянські свободи [12, с. 44-46].

Закон про реформу поліції та соціальну відповідальність 2011 року (Police Reform and Social Responsibility Act 2011) продовжив реформи у поліції Великобританії та встановив ефективний контроль над нею.

Наприклад у розділі 34 Закону передбачено юридичну вимогу для начальників поліції вживати заходів для проведення консультацій з громадськістю в кожному районі, надавати місцевій громаді інформацію про злочинність та діяльність поліції, а також проводити регулярні громадські збори [6].

Зауважимо, що окремі із озвучених практик співпраці поліції та громадськості вже взяті до використання в Україні. Так, з 2017 р. за фінансування Міжнародного фонду Відродження та Європейського Союзу Громадська організація «Інститут миру та порозуміння» (ІМіП) реалізує в Україні проєкт «Безпека у громаді». Як зазначили учасники проєкту, безпека у громаді включає не лише наявні системи відеоспостереження, патрулювання вулиць, пожежну безпеку та безпеку дорожнього руху, доступ до закладів охорони здоров'я та інших безпекових механізмів, а й такі компоненти, як:

- згуртованість громади, високий рівень довіри в ній;

- злагоджена комунікація між зацікавленими сторонами;
- взаємодія поліції та громади, залучення жителів громади до розв'язання локальних проблем;
- лідерський потенціал жителів громади;
- інтегрованість вразливих суспільних груп у громаду [10].

Також маємо практики взаємодії громадськості та поліції в інших країнах, які ми відобразили у таблиці 2.

Таблиця 2. Форми взаємодії поліції і громадянського суспільства у Франції, Німеччині та Канаді.

Країна	Форма взаємодії	Нормативний акт	Стаття	Зміст норми
Франція	Залучення громадських організацій до політики безпеки.	Кодекс внутрішньої безпеки (*Code de la sécurité intérieure*).	Art. L111-1	Держава здійснює політику безпеки із залученням місцевих органів влади та громадських об'єднань.
	Добровільна участь громадян у поліції.	Кодекс внутрішньої безпеки (*Code de la sécurité intérieure*).	Art. L411-7 – L411-17	Передбачено резерв поліції з числа добровольців.
	Громадянська служба в поліції.	Кодекс внутрішньої безпеки (*Code de la sécurité intérieure*).	Art. L433-1	Встановлено можливість добровільної громадянської служби для зміцнення зв'язків поліції з населенням.
Німеччина	Співпраця поліції з населенням.	Закон про поліцію землі Північний Рейн-Вестфалія (*Polizeigesetz Nordrhein-Westfalen*).	§1, §3	Поліція здійснює діяльність у співпраці з громадськістю для запобігання загрозам.
	Добровільна поліцейська служба.	Закон про добровільну поліцейську службу землі Баден-Вюртемберг (*Gesetz über den Freiwilligen Polizeidienst Baden-Württemberg*).	§2, §5	Встановлює правовий статус добровільних помічників поліції.
Канада	Цивільне управління поліцією.	Закон про поліцейські служби провінції Онтаріо (*Police Services Act, Ontario*)	Sec. 31	Передбачає створення поліцейських рад із представниками громади.
	Цивільний нагляд за федеральною поліцією.	Закон про Королівську канадську кінну поліцію (*Royal Canadian Mounted Police Act*).	Part VII, Sec. 45.35	Створює Комісію з розгляду скарг громадян на дії поліції.

Джерело: сформовано на основі аналізу положень нормативно- правових актів країн.

Представники громадської організації пропонують розглядати безпеку у громаді не просто як співпрацю громади та поліції, а набагато ширше. За такого

комплексного підходу вдається побачити якнайширшу картину розвитку громади, у якому безпека є складником стабільного економічного зростання й запорукою соціального благополуччя. Ключовими партнерами у реалізації концепції безпеки у громаді у такому разі є органи місцевого самоврядування; військові адміністрації; національна поліція; департамент пробації; збройні сили України (ЗСУ); центри безоплатної правничої допомоги; служба з надзвичайних ситуацій; заклади охорони здоров'я; громадяни; громадські об'єднання (громадські організації) / ініціативні групи; асоціації громад; навчальні заклади та відповідні освітні департаменти; соціальні служби та інституції; бізнес; міжнародні організації [9].

На нашу думку, участь громадськості, інститутів громадянського суспільства у правоохоронній діяльності має ґрунтуватися на таких принципах:

1. Законність – взаємодія поліції та громадян здійснюється виключно в межах чинного законодавства та з дотриманням прав людини.
2. Партнерство та співпраця – поліція та інститути громадського суспільства розглядаються як рівноправні суб'єкти, що спільно працюють задля забезпечення безпеки.
3. Прозорість і відкритість – правоохоронні органи мають інформувати суспільство про свою діяльність, а громадськість – мати доступ до відповідної інформації.
4. Підзвітність і контроль – діяльність поліції підлягає громадському контролю, що сприяє запобіганню зловживанням та підвищенню довіри населення.
5. Добровільність участі – громадяни та громадські організації залучаються до правоохоронної діяльності на добровільних засадах.
6. Взаємна довіра та повага – ефективна взаємодія можлива лише за умови поваги до прав, свобод і гідності кожної сторони.
7. Орієнтація на потреби громади – правоохоронна діяльність має враховувати локальні проблеми та очікування населення.

Дотримання зазначених принципів забезпечує ефективну, демократичну, соціально орієнтовану та сервісну модель правоохоронної діяльності, в якій громадянське суспільство виступає не лише об'єктом захисту, а й активним партнером держави у підтриманні правопорядку та зміцненні верховенства права.

Висновки. На нашу думку, міжнародний досвід переконливо свідчить, що сучасні демократичні держави поступово відходять від монополії держави на реалізацію правоохоронної функції, трансформуючи її у сферу спільної відповідальності державних органів та громадянського суспільства. Найбільш ефективними виявляються моделі, що базуються на принципах партнерства, довіри, прозорості та підзвітності, а також на широкому використанні превентивних механізмів.

Дослідження показало, що у США, Великій Британії, країнах Європейського Союзу та Канаді сформовано розвинену систему інституційних і правових механізмів участі громадян у забезпеченні громадської безпеки: від консультативних рад і програм громадського нагляду до добровільних

поліцейських служб і партнерських програм профілактики злочинності. Спільною рисою цих моделей є нормативне закріплення взаємодії поліції з громадськістю, що забезпечує її сталість і ефективність.

Для України особливого значення набуває імплементація зазначених підходів у контексті післяреформеного розвитку правоохоронної системи та децентралізації. Важливо не лише формально запозичувати зарубіжні інститути, а й адаптувати їх до національних правових традицій, рівня розвитку громадянського суспільства та соціокультурних особливостей. Перспективним напрямом є розширення практик громадсько-орієнтованої поліції, розвиток механізмів цивільного контролю, а також підвищення правової культури та участі громадян у формуванні політики безпеки на місцевому рівні.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на оцінку ефективності конкретних українських практик взаємодії поліції та громадськості, а також на розроблення методичних рекомендацій щодо інституційного зміцнення громадянського суспільства як повноцінного суб'єкта реалізації правоохоронної функції держави.

Список використаних джерел:

1. About Neighborhood Watch. *National Neighborhood Watch. A Division of the National Sheriffs' Association.* URL: https://nnw.org/about-neighborhood-watch?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 20.12.2025).
2. Community Policing Defined. *Office of Community Oriented Policing Services*. *US Department of Justice.* URL: https://portal.cops.usdoj.gov/resourcecenter/content.ashx/cops-p157-pub.pdf. (дата звернення: 22.12.2025).
3. Crime and Disorder Act 1998. *Legislation.gov.uk.* URL: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/37/part/I (дата звернення: 19.12.2025).
4. Chadia Dehbi. Community Oriented Policing in the European Union Today. Brussels: EUCPN Secretariat, 2019. 140 p.
5. Michael J. Palmiotto. Community-oriented policing. *EBSCO*. 2024. URL: https://www.ebsco.com/research-starters/law/community-oriented-policing (дата звернення: 22.12.2025).
6. Police Reform and Social Responsibility Act 2011. *Legislation.gov.uk.* URL: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/13 (дата звернення: 22.12.2025).
7. Julie E. Samuels, Steven M. Edwards. Title I of the 1994 Crime Act National Evaluation of the COPS Program. Research report / U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice. Washington, 2000. 303 p.
8. Violent Crime Control and Law Enforcement Act of 1994. *Congress.gov.* URL: https://www.congress.gov/bill/103rd-congress/house-bill/3355/text (дата звернення: 18.12.2025).
9. Безпека в громаді. Компоненти. *Безпека в громаді.* URL: https://cop.org.ua/ua/shcho-take-bezpeka-v-hromadi/bezpeka-v-hromadi-komponenty.
10. Інститут миру і порозуміння. *Безпека в громаді,* 2019. 16 с. URL: https://cop.org.ua/images/documents/138/138_file.pdf (дата звернення: 13.12.2025).
11. Європейський кодекс поліцейської етики. Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 р. та Пояснювальний меморандум. Страсбург, 2001. 58 с.
12. Ніколенко Л.М. Взаємодія поліції та населення (на прикладі Великої Британії). *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія Право. 2024. Випуск 85: частина 3. С. 42-46.
13. Майстренко М.М. Імплементація концепції Community policing: від філософської доктрини до дієвого стратегічного напряму. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 39-46.

© Кононенко В., Хоменко О.

References:

1. About Neighborhood Watch. *National Neighborhood Watch. A Division of the National Sheriffs' Association.* Retrieved from: https://nnw.org/about-neighborhood-watch?utm_source=chatgpt.com [in English].

2. Community Policing Defined. *Office of Community Oriented Policing Services*. *US Department of Justice.* Retrieved from: https://portal.cops.usdoj.gov/resourcecenter/content.ashx/cops-p157-pub.pdf [in English].

3. Crime and Disorder Act 1998. (1998). *Legislation.gov.uk*. Retrieved from: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/37/part/I [in English].

4. Chadia Dehbi. (2019). Community Oriented Policing in the European Union Today. Brussels: *EUCPN Secretaria*t, 140 p. [in English].

5. Michael J. Palmiotto. (2024). Community-oriented policing. *EBSCO*. Retrieved from: https://www.ebsco.com/research-starters/law/community-oriented-policing [in English].

6. Police Reform and Social Responsibility Act 2011. (2011). *Legislation.gov.uk*. Retrieved from: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/13 [in English].

7. Julie E., Samuels & Steven M., Edwards. (2000). Title I of the 1994 Crime Act National Evaluation of the COPS Program. Research report. *U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice*. Washington, 303 p. [in English].

8. Violent Crime Control and Law Enforcement Act of 1994. (1994). *Congress.gov.* Retrieved from: https://www.congress.gov/bill/103rd-congress/house-bill/3355/text [in English].

9. Bezpeka v hromadi. Komponenty [Community Safety. Components]. *Bezpeka v hromadi*. Retrieved from: https://cop.org.ua/ua/shcho-take-bezpeka-v-hromadi/bezpeka-v-hromadi-komponenty [in Ukrainian].

10. Instytut myru i porozuminnia [Institute of Peace and Understanding]. (2019). *Bezpeka v hromadi*. 16 s. Retrieved from: https://cop.org.ua/images/documents/138/138_file.pdf [in Ukrainian].

11. Yevropeiskyi kodeks politseiskoi etyky. Rekomendatsiia 10, ukhvalena Komitetom ministriv Rady Yevropy 19 veresnia 2001 r. ta Poiasniuvalnyi memorandum [European Code of Police Ethics. Recommendation (2001) 10, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 September 2001 and Explanatory Memorandum]. (2001). Strasburh, 58 s. [in Ukrainian].

12. Nikolenko, L.M. (2024). Vzaiemodiia politsii ta naselennia (na prykladi Velykoi Brytanii) [Police-Public Interaction (U.K. Example)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu.* Seriia Pravo. Vypusk 85: chastyna 3. S. 42-46 [in Ukrainian].

13. Maistrenko, M.M. (2017). Implementatsiia kontseptsii Community policing: vid filosofskoi doktryny do diievoho stratehichnoho napriamu [Implementation of the concept of Community policing: from philosophical doctrine to effective strategic direction]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav.* № 2. S. 39-46 [in Ukrainian].

УДК 930.25:351.82:340.134(477)
https://doi.org/10.31652/2786-6068-2025-6-44-55

Ігор Кушко
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
доктор філософії з галузі знань публічне управління
e-mail: ihorkyshko90@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-3803-1809

Валерій Кононенко
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
доктор історичних наук, професор
e-mail: valerii.kononenko@vspu.edu.ua
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-5177-2885

ОРГАНІЗАЦІЯ СПРАВОЧИНСТВА ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВІ РЕАЛІЇ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Анотація. У статті здійснено комплексне дослідження трансформації системи діловодства та архівної справи в Україні під впливом повномасштабної збройної агресії РФ. Автори доводять, що в умовах правового режиму воєнного стану традиційні підходи до документування управлінської діяльності, які десятиліттями базувалися на принципах територіальної прив'язки до офісів та використанні паперових носіїв, виявилися критично вразливими. Питання збереження документів трансформувалося з суто бюрократичного процесу у стратегічний виклик національній безпеці, оскільки втрата управлінської інформації підриває спроможність держави виконувати свої функції та фіксувати докази воєнних злочинів.

Особливу увагу приділено аналізу адаптації нормативно-правової бази. Розглянуто роль Наказу Міністерства юстиції № 1000/5 як фундаменту організації діловодства та акцентовано на персональній відповідальності керівників установ за цілісність документів та печаток у кризових ситуаціях. Детально проаналізовано імплементацію Закону № 2136-IX, який легітимізував спрощення кадрового діловодства та використання альтернативних способів комунікації (Email, месенджери) між роботодавцем та працівником. Водночас висвітлено проблему правових колізій, пов'язаних із доказовістю таких повідомлень у судовій практиці.

Окремий блок дослідження присвячено практичному досвіду евакуації архівних фондів. Автори, спираючись на трагічні події в Херсоні, де окупантами було викрадено близько 121 тисячі одиниць зберігання, наголошують на важливості превентивної підготовки. Доведено, що архівна

© Кушко І., Кононенко В.